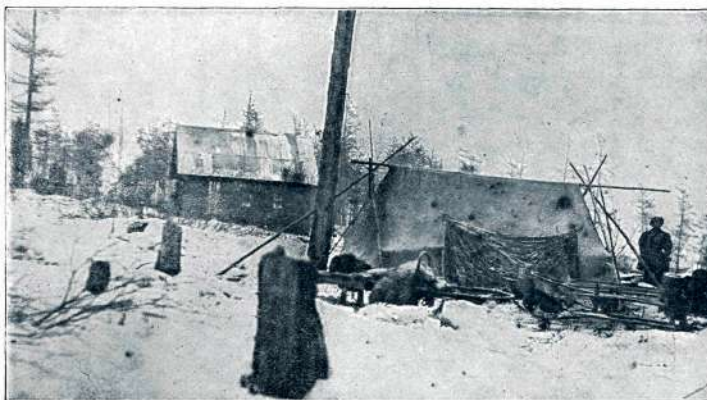

istotako popis dežel kot dodatek h karti; a popis in karta se ne ujemata. O Islandiji pravi: Yselandia je najskrajnejša pokrajina Evrope onostran Norvegije proti severu. Oddaljenejši njeni deli ob obali svetovnega morja proti severu so vedno pokriti z ledom, in morje zmrzne vsled strašnega mraza. V tej deželi živijo zelo veliki in divji beli medvedje, ki zdrobijo led in napravijo vanj velike luknje; spuštijo se skozi v vodo in si lovijo ribe pod ledom. Potegnejo jih na led skozi one luknje, nesejo jih na obrežje in živijo od tega. Zemlja je nerodovitna na setvah, izvzema malo število mest; zato živijo ljudje večinoma od skupička ribištva in lova ter od mesa. Ovce ne morejo bivati tam, zaradi mraza; zato se ubranijo ljudje mraza stem, da se oblačijo v kožuhovino divjih živali, ubitih na lovu. Ljudstvo je zelo rejeno, močno in zelo belo."

Druga vrsta kart so kompasne karte; prvič v Evropi jih omenijo koncem 12. stoletja. Še leta 1258. pravi Dantejev učitelj Brunetto Latini, da ni možno brodariti na njihovi podlagi; kajti magnetna igla ne prinaša nobene koristi, ker je tako zelo slična iznajdbi vrača. A kmalu se je kompas udomačil, začetkom 14. stoletja so ga gotovo rabili tudi že na Islandiji.

Starejše karte niso bile pripravne za plovbo po prostem morju; takozvani portolani, knjige za brodenje, so imeli označena samo pristanišča, oddaljenost ob obrežju i. dr.; a ko so spoznali vrednost kompasa, so zamenili oziroma izpopolnili one knjige s kartami. Bile so v rabi pri Italijanih v drugi polovici trinajstega stoletja (to je

NASELBINA IZGNANCEV V SIBIRIJI.

dokazano), a najbrže že prej; zlasti natančne so imeli Genužani, Pizani, na Španskem pa Katalonci. V prvi vrsti so seveda služile trgovini, prometu, zato so posebno minuciozno označene obale Črnega in Sredozemskega Morja ter one Zahodne Evrope, manj natančno pa severne pokrajine. Vendar pa vidimo tudi v tem oziru precejšen napredek, akoravno čitamo še okoli l. 1320. na karti nekega Vesconteja visoko gori na severu: rifei montes.

Kar se tiče severa, temeljijo katalonske kompasne karte na kartah nekega Dalorta iz l. 1325. in nekega Dulcerta iz l. 1339.; morebiti pomenita ti dve imeni enega in istega moža; karte so si tudi zelo podobne. So veliko boljše kakor druge iz prejšnjih let. Prvič vidimo na njih zahodno Irlandije otok Brazil, ki se nahaja na poznejših kartah do 16. stoletja; očitno je to drugo ime za stare „insulae fortunatae“. Na takozvani „Modena-karti“ (okoli 1350) opazimo tudi Islandijo, skupino, obstoječo iz osmih otokov.

Odkritja Normanov na severu, Grenlandijo i. dr. nam pa predoči na karti šele Danec Claudius Clavus Niger (Claudius Claussön Svartho), rojen leta 1388. Njegove karte so prve v Evropi z meridiani in vzporedniki; poznal je Ptolemeja, kojega karte so postale v Zahodni Evropi ravno takrat znane, po neki latinski prestavi. Dve je narisal; druga je bila celi dve stoletji velikega vpliva kot glavni vir za kartografijo polarnih pokrajin. Na prvi je vzhodna obala Grenlandije, na drugi pa tudi zahodna. Sodobnike svoje je imel pa pri tem precej za norca, zlasti glede imenovanja posameznih krajev. Za različne točke in mesta v Grenlandiji od severa proti jugu okoli cele dežele je napravil celo povest, ki se skupno takole glasi: „Živi mož v neki grenlandski reki in Spieldebedh bo nekako njegovo ime;

SAMOJEDI.